

MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE I NAUKU
BIRO ZA RAZVOJ OBRAZOVANJA

Nastavni program

Finansijsko obrazovanje
za VII, VIII ili IX razred

- Učenici mogu da biraju slobodni izborni predmet u 7. razredu u školskoj 2024/25. godini, u školskoj 2025/26. godini slobodni izborni predmet nudi se učenicima 7. i 8. razreda, a od 2026/27. školske godine biraju ga učenici od 7. do 9. razreda.

Skoplje, 2024 godine

POVEZANOST SA NACIONALNIM STANDARDIMA

Nastavni program uključuje relevantne kompetencije iz sljedećih oblasti: **VII. Tehnika, tehnologija i preduzetništvo.**

Učenik/učenica zna i/ili umije:

VII-A.11	da donosi odluku o daljem obrazovanju na osnovu sopstvenih interesa, sposobnosti i mogućnosti, vodeći računa o potrebama tržišta rada;
VII-A.12	da objasni pojmove štednje i pozajmljivanje i da napravi razliku između štednje na kratak i dug rok;
VII-A.13	da racionalno i ekonomično planira da raspodijeli i/ili potroši novac koji mu/joj je na raspolaganju.

Učenik/učenica razumije i prihvata da:

VII-B.5	resursi nisu neograničeni i moraju se odgovorno koristiti.
---------	--

Nastavni program obuhvata relevantne kompetencije iz sljedećih oblasti Nacionalnih standarda: **I. Jezička pismenost, III. Matematika i prirodne nauke, IV. Digitalna pismenost i V. Lični i društveni razvoj**

Učenik/učenica zna i/ili umije:

I-A.1	da izražava i prenosi svoje misli, osjećanja, informacije i stavove u različitim situacijama komunikacije, kroz različite medije i u različite svrhe;
I-A.3	da vodi kritički i konstruktivan dijalog, argumentovano iznoseći svoje stavove;
I-A.10	da razume vizuelno predstavljene sadržaje (dijagrami, tabele i grafikoni, ilustracije, animacije itd.) da bude u stanju da izdvoji, analizira, procijeni/ocijeni i sumira vizuelno predstavljene sadržaje i objasni ih (pismeno i usmeno);
I-A.12	da koristi informacije iz različitih izvora i medija i da im pristupi kritički, uzimajući u obzir izvor, kontekst, svrhu i pouzdanost informacija koje su predstavljene.
III-A.3	da ispita smanjenje ili povećanje procenata, uključujući jednostavne probleme u vezi sa ličnim finansijama ili finansijama domaćinstva (npr. kamata, popust, dobit, gubitak i porez);
III-A.25	da odluči kako provjeriti rezultate i razmisliti da li je odgovor razuman u kontekstu problema;

III-A.26	da procijeni efikasnost različitih pristupa rješavanju problema i unaprijedi proceduru rješavanja;
III-A.27	da koristi matematičke aplikacije za rješavanje različitih problemskih situacija i provjeru znanja;
III-A.51	da objasni interakciju između čovjeka i okoline i identifikuje pozitivne i negativne utjecaje čovjeka na životnu sredinu;
III-A.53	da analizira odnose između ekoloških, društvenih i ekonomskih sistema od lokalnog do globalnog nivoa;
IV-A.4	da u saradnji sa drugima analizira problem, razvija ideju i plan za njegovo istraživanje i rješavanje i planira kada i za šta koristiti IKT;
IV-A.5	da utvrdi koje su mu informacije potrebne, pronalazi, bira i preuzima digitalne podatke, informacije i sadržaj i procjenjuje njihovu relevantnost u odnosu na konkretnu potrebu i pouzdanost izvora;
IV-A.6	da bira i koristi različite alate za obradu podataka, analizira podatke i prezentuje ih na različite načine, poštujući pravila korišćenja;
IV-A.8	da na siguran i odgovoran način koristi digitalni sadržaj, obrazovne i društvene mreže i digitalne oblake.
V-A.4	da procijeni sopstvene sposobnosti i postignuća (uključujući prednosti i mane) i da na osnovu toga odredi prioritete koji će mu omogućiti razvoj i napredovanje;
V-A.8	da svoje vrijeme organizuje na način koji će mu omogućiti da efikasno i efektivno ostvaruje postavljene ciljeve i zadovoljava sopstvene potrebe;
V-A.9	da predvidi posljedice svojih postupaka i postupaka drugih za sebe i za druge;
V-A.10	da primjeni etička načela kada vrednuje ispravno i pogrešno u svojim i tuđim postupcima i da ispoljava vrlinske osobine karaktera (kao što su: poštenje, pravičnost, poštovanje, strpljenje, briga, pristojnost, zahvalnost, odlučnost, hrabrost i samodisciplina);
V-A.11	da djeluje samostalno, sa punom sviješću od koga, kada i kako može da zatraži pomoć;
V-A.15	da sarađuje sa drugima u ostvarivanju zajedničkih ciljeva, dijeleći sopstvena gledišta i potrebe sa drugima i imajući u vidu gledišta i potrebe drugih;
V-A.18	da istražuje, postavlja relevantna pitanja radi otkrivanja problema, analizira i procjenjuje informacije i sugestije i provjerava pretpostavke;
V-A.19	da daje prijedloge, da razgleda razne mogućnosti i da predviđa posljedice u cilju izvođenja zaključaka i donošenja racionalnih odluka;

Učenik/učenica razumije i prihvata da:

I-B.2	upotreba jezika u različitim kontekstima i sredinama, i u različitim oblicima, omogućava efikasnu komunikaciju i interakciju (uvek imajući u vidu sa kim se komunikacija ostvaruje);
I-B.4	sadržaj i način izražavanja mišljenja mogu doprineti održavanju i poboljšanju komunikacije, ali i izazvati nerazumijevanje i sukobe;

III-B.2	znanje matematike nalazi primenu u mnogim oblastima svakodnevnog života;
III-B.3	znanje matematike je neophodno za sticanje znanja iz drugih predmeta i naučnih disciplina;
III-B.6	prirodni resursi Zemlje su ograničeni i njihovo neodgovorno korišćenje ima posljedice na kvalitet života;
IV-B.1	digitalna pismenost je neophodna za svakodnevni život – olakšava učenje, život i rad, doprinosi širenju komunikacije, kreativnosti i inovativnosti, nudi različite mogućnosti za zabavu;
IV-B.2	neodgovorna i nestručna upotreba IKT-a ima posljedice i može donijeti rizike za pojedinca ili društvo;
IV-B.3	potencijali IKT će se povećati i treba ih pratiti i koristiti, ali i da postoji kritički odnos prema pouzdanosti, povjerljivosti i uticaju podataka i informacija koji su dostupni putem digitalnih uređaja;
IV-B.4	u digitalnom prostoru važno je osigurati zaštitu identiteta, privatnosti i emocionalne sigurnosti, ne koristiti govor mržnje i sajber-nasilje i poštovati pravila i norme komunikacije u digitalnim zajednicama;
IV-B.5	informacije dostupne u digitalnom prostoru treba da se koriste etički, prema definisanim pravilima, i za dobrobit ljudi;
V-B.4	da svaki njegov/njen postupak ima posljedice po njega/nju i/ili njegovu/njenu okolinu;
V-B.6	uspjeh u životu u mnogome zavisi od ciljeva koje sam sebi postavlja, a efikasnost i efektivnost u ostvarivanju postavljenih ciljeva u velikoj mjeri zavisi od načina na koji planira svoje aktivnosti i organizuje svoje vrijeme.

REZULTATI UČENJA

Tema 1. Upravljanje sa mojim novcem

Znanja /vještine:

- Planira i kreira budžet za svoju sadašnju i buduću potrošnju i štednju.
- Usklađuje svoje planove za korišćenje novca ako se okolnosti promijene.
- Prepoznaje kratkoročne i dugoročne finansijske ciljeve.
- Identifikuje situacije za koje je pozajmljivanje novca prikladno.
- Razlikuje planirano i neplansko pozajmljivanje novca.
- Objašnjava da su investicije način da se oplode ili povećaju raspoloživa sredstva.

Stavovi/vrijednosti:

- Ima proaktivan pristup upravljanju novcem.
- Smatra da je budžetiranje važno sredstvo za pametno upravljanje novcem.
- Prihvata da je štednja neophodna za neočekivane hitne slučajeve i za stvari koje trenutno ne može da priušti.
- Shvata da je planirana i organizovana štednja i pozajmljivanje tokom dužih vremenskih perioda korisno za efikasno upravljanje novcem.

Sadržaji (i pojmovi) i broj časova

- **Planiranje i budžetiranje** (želja, potreba, budžet, budžetiranje, prihod, fiksni troškovi, varijabilni troškovi, ostali troškovi, profit)
broj časova: 6

Primjeri aktivnosti:

- Učenici podijeljeni u parove dobijaju kartice na kojima su ispisane ŽELJA i POTREBA i predstavlja im se zamišljena situacija: Nalaze se u supermarketu punom raznih proizvoda. Šetajući među gondolama sa kartama, obilježavaju proizvode koje žele i trebaju. Kroz sljedeća pitanja učenici objašnjavaju kako biraju proizvod koji kupuju: Koja su tri pitanja koja sebi postavljate da biste utvrdili da li je proizvod želja ili potreba? Šta je za vas ŽELJA, a šta POTREBA? Zašto mislite da je korisno znati da li je nešto potreba ili želja? Nakon odgovora na ova pitanja, učenici (na primjer koristeći Mentimeter, Padlet, Kahoot, itd.) kažu tri stvari koje im trebaju ili želje. U otvorenoj diskusiji zaključeno je kako se određuju prioriteti (između potrebe i želje) i da se razlikuju kod različitih pojedinaca.
- Učenici crtaju krug na hameru na kome treba da označe u procentima koliko novca koji su dobili za rođendan (npr. 1000 denara) će izdvojiti za POTREBU, ŽELJU i UŠTEDU. Dok raspodjeljuju procenete, oni će obilježiti i obojiti svaki dio kruga („pita“). Učenici među sobom raspravljaju zašto su novac koji su dobili za rođendan na ovaj način podijelili.
- Učenici prate vizuelnu prezentaciju o budžetiranju, jednom od osnovnih alata koji se koriste za upravljanje novcem. Učenici svojim riječima objašnjavaju zašto je toliko važno napraviti budžet i kako ga se pridržavati. Zatim im se predstavlja studija slučaja, npr. „Vaš prijatelj svake nedjelje dobija džeparac, ali uvek izgleda da nema novca kad god treba da kupi sok ili pogleda film u bioskopu. Vi mu preporučujete da napravi budžet, ali on kaže: „Nema šanse! Toliko truda bi trebalo, a mislim da ionako neće uspjeti! Ne vrijedi!“ Učenici u malim grupama pripremaju budžet na osnovu „džeparca“, a zatim svaka grupa prezentuje urađeni rad. Konačno, zaključuju da budžetiranje pomaže u upravljanju njihovim novcem.
- Učenici razvijaju diskusiju tako što odgovaraju na pitanje: „Koje su pet stvari koje njihovi roditelji/staratelji redovno plaćaju svakog mjeseca?“ Na kraju diskusije učenici crtaju tabelu sa tri kolone (fiksni troškovi, varijabilni troškovi i drugi troškovi) na listu papira i u svaku upisuju stvari koje roditelji/staratelji plaćaju svakog mjeseca (na pr. kirija, rata kredita, račun za struju, vodu, telefon, internet, osiguranje, hranu, obuču,

	<p>školski pribor...) Zatim učenici podijeljeni u grupe objašnjavaju svojim riječima „Zašto je potrebno da roditelji/staratelji izdvajaju novac za stvari koje su navedene u tabeli troškova. Svaka od grupa predstavlja svoje nalaze svojim saučenicima.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici, podijeljeni u grupe, pripremaju mjesečni budžet za četvoročlanu porodicu, pod pretpostavkom da su „odrasli“ i da su zapošteni. Visinu novčanog priliva (plate) određuju sami, kao i raspodjelu novca koji su dobili za taj mjesec. Prilikom izrade kalkulacija, učenici daju detaljan prikaz troškova i ušteda (pr. u Excel-u). Ukoliko ima uštede, studenti objašnjavaju za šta bi to koristili i kako bi planirali taj novac (pr. letnji ili zimski odmor, popravka ograde, uređenje dvorišta i sl.). Učenici, grupa po grupa, predstavljaju urađen zadatak. Nakon prezentacije, osvrće se na značaj planiranja novca i budžetiranja.
<ul style="list-style-type: none"> • Planska štednja i pozajmljivanje (štednja, štedna knjižica, štedni račun, kamata, kamatna stopa, pozajmljivanje) broj na časova: 6 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici zapisuju najmanje 10 ciljeva za koje bi željeli da uštede na parčetu papira. Neki od ciljeva mogu biti veliki, poput štednje za nastavak školovanja na fakultetu, dok drugi mogu biti mali, poput uštede dovoljne za kupovinu novog šešira za sunce. Ciljevi mogu biti nešto između, poput štednje za novi bicikl. Nakon što zapišu ciljeve, poređaju ih u tabelu u sljedeće kategorije: <ul style="list-style-type: none"> - kratkoročni ciljevi: oni koje biste željeli da postignete u roku od dva do šest meseci; - srednjoročni ciljevi: oni koje biste željeli da postignete u roku od šest mjeseci do dve godine; - dugoročni ciljevi: oni koje biste željeli da postignete za tri ili više godina. <p>Učenici odgovaraju na pitanje za koji bi od ciljeva, u svakoj kategoriji posebno, bili najviše motivisani da štede. Oni takođe objašnjavaju zašto.</p> • Učenici prate vizuelnu prezentaciju o razlozima i ciljevima za uštedu svog novca. Nakon razgovora o razlozima i ciljevima štednje, učenicima se predstavlja scenario npr: Od roditelja/staratelja dobijaju određenu sumu novca za obavljanje kućnih poslova i mogu uštedeti 1000 denara mjesečno. Učenici raspoređuju novac prema tri cilja štednje (kratkoročni, srednjoročni, dugoročni) i objašnjavaju zašto su se baš odlučili za tu strategiju. • Učenicima se daje problemski zadatak kao primjer izračunavanja koliko i koliko dugo treba da štede za dati cilj. Na primjer: Moja rođaka želi da kupi računar koji će moći da koristi sljedeće školske godine, odnosno 9 mjeseci. Nakon sprovedenog istraživanja tržišta, zaključuje da može da kupi računar sa uključenim popustom za sumu od 12.000 denara. Ona skicira svoj plan štednje za ovaj srednjoročni cilj. <p>Koliko denara treba da uštedi svakog mjeseca da kupi kompjuter? $12000 \text{ denara} \div 9 \text{ meseci} = 1333,33 \text{ mjesečno}$</p> <p>Koliko denara treba da uštedi nedjeljno? $1333,33 \text{ denara} \div 4 \text{ nedjelje} = 333,33 \text{ denara nedjeljno}$</p> <p>Koliko denara treba da uštedi dnevno?? $333,33 \text{ denara} \div 7 \text{ dena} = 47,62 \text{ denara dnevno (To je manje od 50 denara dnevno!)}$</p>

	<p>Nakon izračunavanja, učenici objašnjavaju kojih uobičajenih potrošačkih navika bi mogli da se odreknu za dan, nedjelju ili mjesec da bi postigli željeni cilj?</p> <ul style="list-style-type: none"> Učenici posjećuju banku u blizini škole gdje uče o bankarskim proizvodima i uslugama. Učenicima se pokazuje šta su platni račun, štedni račun i štedna knjižica, kao i uslovi koje banka daje ako žele da polože novac u banku da bi ostvarili svoje buduće ciljeve (pr. depozit, kamatna stopa, kamata, pristup vašem novcu, elektronsko bankarstvo – elektronsko praćenje novca itd.). Učenici diskutuju o prednostima štednje u banci. Zatim izračunavaju pojedinačno, na primjer: Ako su položili 5000 denara na štedni račun sa godišnjom kamatom od 5%, za koliko će se novac povećati za 1 godinu i za 10 godina? Za proračun koriste formulu: $i = K \times p \times t$ Gdje: K – osnovni iznos na koji se obračunava kamata; i – kamata; p – kamatna stopa izražena u procentima (%); t – vrijeme za koje se obračunava kamata. Učenicima se demonstrira studija slučaja, na primjer: Susjedov sin treba da počne da studira na jesen. Susjed nema dovoljno sredstava da omogući sinu da uči. Učenici razvijaju diskusiju o PREDNOSTIMA i NEDOSTACIMA ako susjed pozajmljuje novac od rođaka i prijatelja. Kroz igru uloga učenici demonstriraju situaciju u kojoj susjed pozajmljuje novac od banke za koji mora da plati kamatu na određeni period (dok se novac ne vrati). Učenici razgovaraju o PREDNOSTIMA i NEDOSTACIMA ako komšija pozajmi novac od banke. U tabelu u parovima učenici zapisuju razloge zašto se zaista isplati pozajmiti novac od banke i načine vraćanja „pozajmljenog“ novca (kamate, rate, vrijeme otplate).
<ul style="list-style-type: none"> Ulaganje u moju budućnost (investicije, vlasnički kapital, penzioni fond, zajednički fond, hartije od vrijednosti, akcije) broj časova: 4 	<ul style="list-style-type: none"> Učenici imaju gostujućeg predavača (roditelj/staratelj, zaposleni u banci, ekonomista, itd.) sa kojim razvijaju diskusiju o tome kako ulaganje može biti alat za povećanje njihovog novca i stvaranje kapitala (bogatstva) za postizanje budućih ciljeva (nastavak školovanja, kupovina kuće, pokretanje posla, liječenje, odlazak u penziju...). Učenicima se demonstriraju primjeri ulaganja u penzioni fond, investicioni fond, hartije od vrijednosti, akcije. Učenici popunjavaju tabelu u kojoj su navedene karakteristike štednje i ulaganja. I pored toga što se štednja čini „jednostavnijom“, studenti objašnjavaju zašto ljudi i štede i ulažu. Učenici razvijaju diskusiju odgovarajući na pitanja: Da li samo štedimo novac?; Da li ulažemo da bismo uvećali svoj novac samo da bismo postigli lične ciljeve? Učenici daju primjere sa ilustracijama štednje vode, nafte, struje, kao i ulaganja u zaštitu životne sredine (pr. reciklaža, upravljanje otpadom, smanjenje emisije CO2, upotreba solarnih panela, izgradnja vetrenjača...)
<p>Tema 2. Odgovoran potrošač</p>	

Znanja/vještine:	
<ul style="list-style-type: none"> • Identifikuje načine da se nosi sa neželjenim pritiskom da se novac troši nerazumno. • Donosi pametne odluke kao potrošač upoređujući cijene, kvalitet i pravi razliku između impulsne potrošnje i planirane kupovine. • Donosi informisane odluke na osnovu sopstvenih potreba ili potreba drugih. • Objašnjava razloge i potrebu za zaštitom potrošača. • Opisuje kako može ostvariti svoja prava kao potrošač. 	
Stavovi/vrijednosti:	
<ul style="list-style-type: none"> • Prihvata da samo odgovoran potrošač može donositi odgovorne odluke o štednji i trošenju. • Smatra da treba dobro da se informiše prije nego što donese odluku i napravi izbor. 	
Sadržaji (i pojmovi) i broj časova	Primjeri aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> • Poređenje proizvoda i usluga, medijski pritisak (potrošač, trošenje novca, donošenje odluka, upoređivanje, nepoštene trgovinske prakse) broj časova: 4 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici se dijele u grupe i daju im dva scenarija za razmišljanje i da napišu kratak odgovor. Na primjer: 1. Tvoj roditelj/staratelj kaže da će ti kupiti novu jaknu za sljedeću zimu. Kako odlučujete koju jaknu ćete kupiti? 2. Kakva bi bila tvoja odluka da tvoj roditelj/staratelj kaže da će platiti polovinu, a drugu polovinu moraš ti da platiš za jaknu? • Učenici dobijaju zadatak pod nazivom, na primjer, „Patike koje želim da kupim“. Učenici u parovima istražuju na internetu tri mogućnosti za „patike koje žele da kupe“. U tabeli zapisuju tri najbolje mogućnosti prema planiranom budžetu, <u>poređenje proizvoda</u> (kvalitet, garancija...), <u>poređenje cijena i uslove kupovine</u> (popust, plaćanje na rate...). Učenici predstavljaju ono što misle da je najbolja prilika za „patike koje žele da kupe“. Na kraju učenici navode primjere zašto prilikom kupovine ne treba gledati samo cijenu proizvoda. • Učenici daju primjere odgovarajući na pitanja: Da li ste ikada videli proizvod čija je cijena završavala sa 99 denara? Zašto trgovci to rade? Zatim slijedi vizuelna prezentacija medijske prezentacije/reklame određenog proizvoda (npr. šampona za kosu, kreme za sunčanje, voćnog jogurta i sl.) sa naglaskom „Kupite jedan, dobijte jedan!“, „ Kupovinom proizvoda dobijate drugi gratis!“, „100% organski“, „Samo danas!“ itd. Nakon odgledanog vizuelnog prikaza, učenici odgovaraju na pitanje: Koje su to trgovinske prakse prodaje ili posebne ponude koje mogu biti nepoštene?
<ul style="list-style-type: none"> • Zaštita potrošača (etičko i održivo rasuđivanje i razmišljanje, 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici rade anketu o svom mišljenju i ponašanju kao potrošača. Anketa se sprovodi usmeno ili preko MS Forms, Google Survey itd. Anketa obuhvata pitanja kao što su: <ul style="list-style-type: none"> - Da li uzimate u obzir etičke vrijednosti pre kupovine određenog proizvoda? - Da li ste voljni da dijelite ili pozajmite proizvod umjesto da kupujete novi?

zaštita, savjet)
broj časova: 4

- Da li biste kupili proizvod nižeg kvaliteta da je etički proizveden?
- Da li biste platili više za ekvivalentan proizvod ako bi se proizvodio etičnije i održivije??
- Da li biste odbili da kupite proizvod da nije etički i održivo proizveden?

Analizirane rezultate ankete učenici prikazuju u grafikonima. Učenici objašnjavaju rezultate.

Za poređenje, studenti istražuju svjetske potrošačke trendove na Internetu. Na primjer: poznata kompanija za proizvodnju čokolade koristi palmino ulje umjesto putera; kompanija za odeću koristi maloletne djevojčice kao radnu snagu; kompanija za proizvodnju sokova tvrdi da se ambalaža može reciklirati, ali je dokazano da nije tako, itd..

- Učenici igraju uloge u parovima ili u grupama (potrošač – konsultant). Na listu papira ili na računaru/tabletu učenici kreiraju tabelu sa pitanjima i mogućim savjetima, uputstvima i izvorima (najmanje tri pitanja). Na primjer:

Potrošač: Patike koje sam kupio prije nedelju dana su se odlijepile. Trgovac nije zainteresovan i ne prima primjedbe na svoj proizvod. Gdje da se žalim?

Pravni konsultant: Prema Zakonu o zaštiti potrošača (link: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://economy.gov.mk/content/documents/Zakoni/%D0%97%D0%97%D0%9F%20-%D0%9C%D0%9A.pdf>), trebalo bi da se obratite Državnoj tržišnoj inspekciji koja vrši nadzor nad tržištem. Ako

želite da se konsultujete o pravima potrošača, možete se obratiti organizaciji za zaštitu potrošača.

Tema 3. Upravljanje rizicima vezanim za novac

Znanja/vještine:

- Da preduzme neophodne korake da zaštiti svoj identitet.
- Da preduzme neophodne korake da zaštiti svoj novac.
- Da opiše bezbjedne aktivnosti kako bi minimizirao finansijske rizike, posebno kada koristi digitalne finansijske usluge.
- Opisuje zašto je osiguranje važno.
- Identifikuje situacije u kojima može postojati potreba za osiguranjem.

Stavovi/vrijednosti:

- Razvija svijest da može biti žrtva prevare ili krađe identiteta i da to može imati posljedice po njega ili njegovu porodicu.
- Prihvata da neuspjeh u proceni i upravljanju rizikom može dovesti do posljedica koje utiču na finansijsku budućnost i socijalno i emocionalno blagostanje.
- Cijeni ulogu koju osiguranje igra u održavanju finansijske imovine i sigurnosti.

Sadržaji (i pojmovi) i broj časova	Primjeri aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> • Prevara i krađa identiteta (prevara, krađa identiteta, fišing-phishing) broj časova: 4 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici razvijaju diskusiju odgovarajući na pitanje: Da li su oni ili neko koga poznaju primili poruku na svoju privatnu adresu e-pošte ili tekstualnu poruku na svoj privatni mobilni telefon u kojoj se navodi da su, na primjer, „osvojili novčanu nagradu“ ili „da ulože novac na sljedeći račun kako bi preuzeli proizvod " ili „ponuda za rad u drugoj zemlji". Učenici objašnjavaju da li je poruka pokušaj obmane. Takođe, učenici iznose svoje mišljenje o tome šta pokušavaju da urade ljudi koji šalju lažne poruke u kojima traže lične podatke, (tzv. fišing poruke) kao što su broj izvoda iz matične knjige rođenih, broj lične karte, broj pasoša, broj bankovnog računa, PIN ili lozinka itd.. • Učenicima se daje kviz (Mentimeter, MS Forms...) na koji odgovaraju TAČNO i NETAČNO na sljedeća pitanja: Da li korištenje javnog WI-FI je bezbjedno? Da li samo odraslima može da se ukrade identitet? Da li se identitet može ukrasti samo poznavanjem matičnog broja rođenih? Na kraju kviza, učenici razvijaju diskusiju o tome da je krađa identiteta ozbiljan zločin (fišing) i šta se dešava kada neko koristi tuđe lične podatke bez dozvole. Zatim, podijeljeni u grupe, na listu papira, učenici zapisuju za šta kradljivac identiteta može da koristi njihovo ime i lične podatke. (npr. za kupovinu proizvoda, podizanje kredita u banci, itd.). • Učenici u parovima čitaju članak o raznim prevarama koje danas ciljaju tinejdžere. Naprimjer, današnji tinejdžeri provode dosta vremena na internetu, što ih čini savršenom metom za onlajn prevarante čija je glavna namjera da ukradu lične podatke/informacije i novac. Najčešće prevare na koje tinejdžeri treba da paze su: prevare u kupovini na Internetu; lažna takmičenja; onlajn kvizovi; „lovci na talente"; prevara sa transferom novca; prevare sa igrama na mreži (onlajn); prevara u vezi sa finansijskom pomoći; „besplatne usluge“ itd. Nakon čitanja članka, učenici odgovaraju na pitanje: Šta možemo da uradimo da zaštitimo svoje lične podatke/informacije? Odgovori su ispisani na tabli. Naprimjer: da budu svjesni vrsta prevara i posljedica tih prevara; da kupujete samo sa provjerenih veb lokacija; ne kliknuti na nepoznate linkove primljene u e-mailovima, tekstualnim porukama ili promotivnim ponudama; da ne dijelimo naše (ili nekom članu porodice) lični podaci/informacije (adresa, rođendan, broj telefona, itd.); da ne dijelimo lozinke i pinove čak ni sa prijateljima; da ne čuvaju lozinke na javnim računarima.
<ul style="list-style-type: none"> • Osiguranje od rizika (osiguranje, polisa) broj časova: 3 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici zapisuju predmete koje imaju u svojoj sobi ili drugoj prostoriji u svom domu (krevet, sto, komoda, TV, luster...) i pored njih bilježe proizvoljnu vrijednost u denarima. Nakon što izračunaju ukupnu j predmeta u prostoriji, diskutuju odgovarajući na pitanja: Koliko bi vremena bilo potrebno da se sve te stvari ponovo otkupe u slučaju katastrofe (npr. poplava, požar, zemljotres)? Šta je najbolje učiniti da se zaštitite od takvog rizika, odnosno od tako velikog finansijskog gubitka?

	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici u parovima istražuju vrste osiguranja i prednosti osiguranja na Internetu. Rezultate istraživanja predstavljaju u Power Point-u. Zatim učenici kroz igru uloga simuliraju realnu situaciju ulaganja u osiguranje kroz ugovor o osiguranju (polisu) kao sredstvo zaštite u slučaju da se nešto neželjeno dogodi u našem životu i našoj porodici ili našoj imovini (kuća, stan, auto, namještaj...)
Tema 4. Uloga novca u mom životu	
Znanja/vještine:	
<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava ulogu koju će posao/karijera igrati u zadovoljavanju nećijih budućih želja i potreba. • Objašnjava da finansijska nezavisnost doprinosi opštem blagostanju. • Opisuje zašto je potrebno oporezivanje, javni prihod. 	
Stavovi/vrijednosti:	
<ul style="list-style-type: none"> • Da cijeni izbor koji donosi o svojoj karijeri i svom životu, na pr. da živi samostalno, da nastavi školovanje, da se zaposli ili da bude samozaposlen. • Veruje da je odgovoran za svoju buduću finansijsku sigurnost i da može da poboljša sopstvenu finansijsku situaciju kroz izbore koje donosi. • Prihvata da se novac od poreza koji prikupi država koristi za opšte dobro. 	
Sadržaji (i pojmovi) i broj časova	Primjeri na aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> • Posao/karijera i moja buduća finansijska sigurnost i blagostanje (posao, karijera, plata, zarada, blagostanje) broj časova: 3 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici pretpostavljaju da imaju 30 godina i moraju da zamisle svoju budućnost. Tehnikom „Grožđe“ u sredini zapisuju MOJ ŽIVOT U BUDUĆNOSTI, i povezuju ga riječima, npr. OBRAZOVANJE, POSAO/KARIJERA, FINANSIJE, GDJE ŽIVIM, PORODICA itd.. Da bi lakše došli do ideja, učenici odgovaraju na sljedeća pitanja: Kakvo obrazovanje imate?; Koji posao ili karijeru imate?; Gdje živite, u kojoj zemlji, u kom gradu, selu?; Živate u kući ili stanu?; Sa kim provodite vrijeme?; Kakve su vam finansijske? itd. Nakon obavljenog zadatka, učenici iznose ideju svog života u budućnosti i objašnjavaju zašto je važno razmišljati o ciljevima koji su postavljeni u životu. • Kroz oluju ideja, učenici diskutuju o pitanjima koja bi postavili prilikom odabira karijere. Naprimjer, Da li imam vještine i obrazovanje za karijeru koju želim?; Da li želim da radim taj posao?; Da li će mi ovaj posao omogućiti život kakav želim i da li ću moći da sebi obezbjedim finansijsku sigurnost i blagostanje?; Kolika je plata i koji su potencijali zarade?; itd. • Učenici istražuju u parovima na Internetu kakve su plate i mogućnosti zarade za dvije profesije u isto vrijeme, naprimjer socijalni radnik i elektroinženjer. Da bi napravili poređenje, učenici odgovaraju na pitanja: Kolika je početna plata socijalnog radnika? Koja je najveća plata koju socijalni radnik može zaraditi? Da li mislite da

	<p>socijalni radnici imaju veliki potencijal za zaradu? Učenici odgovaraju na ista pitanja o inženjeru elektrotehnike. Odgovore bilježe u T-tabelu.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lične finansije i javni prihodi (javni prihodi, porezi) broj časova: 2 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici razvijaju diskusiju odgovarajući na pitanje Da li biste se odvojili od ličnih finansija da biste postigli opšti cilj? Na primjer, izgradnja škole, bolnice, puteva itd. Učenicima se prezentuje video snimak javnih prihoda/poreza koji se prikupljaju od građana i privrede u cilju obezbjeđivanja sredstava za finansiranje funkcija države za zadovoljavanje opštih i zajedničkih potreba. • Učenici u grupama na listu papira raspoređuju prema važnosti novac od poreza koji je na raspolaganju državi u sljedećim oblastima: Socijalna zaštita, zdravstvo, obrazovanje, poljoprivreda, saobraćaj. Zatim učenici objašnjavaju zašto su baš tako raspodijelili novac. Na kraju učenici odgovaraju i diskutuju o pitanju: Kakav utjecaj može imati smanjenje poreza?